

Kieliviesti

Suomi ja meänkieli Ruotsissa 1 • 2022

Kielipoliittinen vuosi 2021

Lasten monikielisyyden tukemisesta

Minuriteettikieliset satu- ja lauluhetket

Kieliviesti

Suomi ja meänkieli Ruotsissa 1•2022

Ilmestyy neljästi vuodessa.

Vuodesta 2022 alkaen lehti muuttuu maksuttomaksi digilehdeksi.

Päätoimittaja	Riina Heikkilä
Toimituskunta	Tarja Larsson Sari Pesonen Elina Kangas (meänkieli)
Ulkoasu	Anna Jemsö
Postiosoite	Kielineuvosto, Box 20057, 104 60 Stockholm
Katuosoite	Alsnögatan 7
Puhelin	0200-275 555 (klo 9–12)
Sähköposti	suomi@isof.se (myös tilaukset ja osoitteenmuutokset)
Verkkosivusto	www.isof.se

ISSN 0280-350X

Lehden aineisto on vapaasti käytettävissä, mutta lähde on mainittava.

Kirjoittajat vastaavat tekstiensä sisällöstä itse.

Kielineuvosto

Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos

Institutet för
språk och
folkminnen

Paino: Stibo Complete

Kielineuvoston kieliseminaari järjestettiin 6.5.2022 - kuvassa puhujat ja järjestäjät.

Arvoisa lukija!

Kieliviestin historiassa yksi kausi on päätynyt: 41 vuoden jälkeen lehti muuttuu verkkojulkaisuksi. Kieliviesti perustettiin vuonna 1980, perustaja ja julkaisija oli Ruotsinsuomalainen kielilautakunta. Vuonna 2006 lautakunta lakkautettiin ja toiminta siirtyi Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen osastolle Kielineuvosto. Kieliviesti siirtyi muun toiminnan mukana ja lehden julkaisu jatkui entiseen tapaan. Nyt lehdestä tulee kuitenkin maksuton verkkojulkaisu, joka on kaikkien vapaasti luettavissa digitaalisesti Isofin verkkosivustolla. Lehti ilmestyy tänä vuonna kahdesti, jatkossa julkaisemme mahdollisesti useampia numeroita vuodessa. Tiedon uuden numeron ilmestymisestä saa tilaamalla uutiskirjeen verkkosivulta www.isof.se/kieliviesti, jolla lehti myös julkaistaan.

Suomen, meänkielen, romanin ja jiddišin kielikeskusten perustaminen etenee: keskukseksi ollaan juuri palkkaamassa sekä kielenedistäjiä että toiminnanjohtajia. Kerromme asiasta lisää Kieliviestin tulevissa numeroissa ja tiedotamme asiasta myös Isofin verkkosivustolla.

Kielineuvoston vuotuinen kieliseminaari järjestettiin jälleen tänä vuonna Suomen kulttuuri-instituutissa Tukholmassa. Seminaari oli kuitenkin hybridiseminaari, sitä pystyi seuraamaan myös suoratoistettuna verkosta. Esitykset julkaistaan myöhemmin tekstitettyinä ja käännettyinä verkkosivustollamme, samoin kuin esityksiin liittyvät kalvot.

Toivotamme kaikille oikein hyvää kesää ja iloisia lukuhetkiä!

Riina Heikkilä

Kielipoliittinen vuosi 2021

Demokratia ja pandemia, kielivaatimusehdotus, Ruotsin Akatemian sanakirjan SAOB:n tulevaisuus ja suuri panostus kansallisiin vähemmistökieliin. Isofin selvittäjä Jennie Spetz teki katsauksen kielipoliittiseen vuoteen 2021.

Ruotsin sisäpolitiikassa 2021 oli useiden hallituskriisien vuosi. Plussapuolella oli luonnollisesti se, että Ruotsi sai ensimmäisen naispuolisen pääministerinsä sata vuotta sen jälkeen, kun naisille myönnettiin täällä äänioikeus. Kielipolitiikassa viime vuosi oli kuitenkin hieman rauhallisempi kuin sisäpolitiikassa kokonaisuudessaan. Tokihan vuon-

na 2021 tehtiin Ruotsin kielipolitiikkaan vaikuttavia päätöksiä, mutta ne eivät juurikaan poikenneet aikaisemmista linjauksista.

Ruotsin demokratia täytti vuonna 2021 sata vuotta. Juhlavuosi on näkynyt Isofin työssä eri tavoin. Kielineuvoston julkaiseman *Klarspråk*-lehtisen syyskuun numerossa useat eri kirjoittajat toivat esille selkeän virkakielen merkityksen demokratian näkökulmasta. Demokratia oli teemana myös joulukuussa järjestetyssä *Kielipolitiikan päivä* -tapahtumassa. Södertörnin korkeakoulun professori Karin Milles puhui esitelmässään siitä, miten tärkeää demokratian kielen haltuunotto oli naisten äänioikeudelle, ja Isofin ruotsalaisen

Piirros: Markku Huovila

viittomakielen huoltajat Sebastian Embacher ja Tommy Lyxell kertoivat viittomakielisten osallistamisesta yhteiskuntaelämään.

Monikielinen yhteiskunta

Kielipoliittisissa yhteyksissä on monesti todettu, että ruotsin kielen taidoista puhutaan usein vain suhteessa migraatioon ja integraatioon, eikä vuosi 2021 ollut tässä mielessä mikään poikkeus. Useissa Kielineuvoston vuoden aikana julkaisemissa raporteissa oli kytköksiä monikielisyyteen sekä ruotsin kieleen monikielisessä yhteiskunnassa. Viime vuonna julkaistiin raportti nimeltä *Flerspråkighet i arbete* (Monikielisyys työssä). Raportin

tarkoituksena on toimia opastuksena monikielisille työpaikoille – ennen kaikkea ruotsia äidinkielenään puhuville työntekijöille ja esihenkilöille.

Viime vuonna julkaistiin myös kaksi muuta raporttia, joissa käsiteltiin monikielisyttä. Toinen niistä oli nimeltään *Ökad förståelse eller symbolvärde? Hur finska och svenskt teckenspråk används på myndigheters webbplatser* (Parempi ymmärrettävyys vai symboliarvo? Kuinka suomea ja ruotsalaista viittomakieltä käytetään viranomaisten verkkosivustoilla). Raportissa esitellään tutkimus siitä, kuinka suomea ja ruotsalaista viittomakieltä puhuvat käyttävät näille kielille kään-

nettyä informaatiota neljän viranomaisen (Eläkevirasto, Kruununvouti, Poliisi ja Vakuutuskassa) verkkosivustoilla. Tutkimus osoittaa, että käännöksillä on eri ihmisille eri merkitys. Joitakin käännökset auttavat ymmärtämään paremmin viranomaisten sivustoilla olevaa tietoa, kun taas toiset tuntevat saavansa tunnustusta vähemmistönä tai kieliryhmänä.

Kielineuvosto julkaisi viime vuonna myös raportin *Teckenspråkiga förskolor 2020 (Viittomakieliset esikoulut 2020)*. Siinä kartoitettiin, kuinka moni Ruotsin esikouluista tarjoaa lapsille viittomakielisen ympäristön. Tuloksia verrattiin myös vuonna 2010 tehdyn mittauksen tuloksiin. Kartoituksen mukaan ainoastaan muutamat harvat esikoulut pystyvät tarjoamaan lapsille kunnan viittomakielisen ympäristön.

Sfi-selvitys – pitkittynyt kysymys

Joulukuussa 2020 hallitukselle jätettiin lopultakin maahanmuuttajien ruotsinopetuksen (sfi) muutoksia koskeva mietintö: *Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom Komvux för elever med svenska som andraspråk (Kliva)*, SOU 2020:66 (Myötävaikuttavat voimat – laadun ja samanarvoisuuden vahvistamiseksi kunnallisessa aikuiskoulutuksessa ruotsia toisena kielenä opiskeleville oppilaille). Selvityksen tarkoituksena on lisätä koulutuksesta selviytyvien oppilaiden määrää esimerkiksi rajoittamal-

la sfi-opintojen pituus korkeintaan neljään vuoteen ja ottamalla käyttöön yksilölliset opintosuunnitelmat ja opintojen etenemisen suunnittelu. Ehdotuksena on myös ohjata sfi-toimintaa selkeämmin säännöllisten tarkastusten ja tilastojen keräyksen avulla sekä tarjoamalla parempaa tukea jatkokoulutusta haluaville opettajille.

Kielitesti kansalaisuuden saamiseksi

Kielivaatimus kansalaisuuden saamisen edellytyksenä on ollut vuosien varrella yksi eniten polemiikkia herättäneistä kielipoliittisista kysymyksistä. Vuoden 2018 eduskuntavaalien aikana vaalikeskustelun keskiössä olivat migraatioon ja integraatioon liittyvät kysymykset. Maahanmuuttajien ruotsintaidoista on keskusteltu vilkkaasti siitä lähtien. Vuonna 2021 kielivaatimus nousi taas ajankohtaiseksi. Eräässä selvityksessä (SOU 2021:2) annettiin ehdotus siitä, miten kielivaatimus voitaisiin ottaa käyttöön, ja erillisessä selvityksessä (SOU 2020:54) ehdotettiin, että sama kielivaatimus koskisi myös pysyvää oleskelulupaa.

Isolf kirjoitti lausuntovastauksessaan, että viranomainen suhtautuu myönteisesti selvityksen perusaikomuksiin eli kansalaisuuden statuksen vahvistamiseen ja sisällyttävän yhteiskunnan edistämiseen. Samalla kuitenkin todettiin, että kielivaatimuksen käyttöönotto selvityksen ehdottamalla tasolla saattaa saada poissulkevan vaikutuksen.

Voidaan todeta, että hallituksen pöydällä parhaillaan oleva ehdotus pysyvää oleskelulupaa koskevasta vaatimuksesta on yksilön kannalta huomattavasti mullistavampi kuin kansalaisuutta koskeva vaatimus. Jos pysyvän oleskeluluvan saaminen ehdollistetaan, ruotsin taidot ratkaisevat, saako henkilö jäädä Ruotsiin vai ei. Ruotsissa voi elää ilman Ruotsin kansalaisuutta, mutta maahan ei voi jäädä pidemmäksi aikaa ilman pysyvää oleskelulupaa. Tällä hetkellä kielitaitovaatimus on Ruotsissa kansainvälisesti alhaisella tasolla, mutta uusi ehdotus nostaisi Ruotsin niiden maiden joukkoon, joissa vaatimukset ovat tiukimmat.

Ruotsin kieli – luokan hiljainen oppilas

Kuten edellä mainittiin, ruotsin kieli huomioidaan politiikassa usein suhteessa migraatioon ja integraatioon. Joulukuussa 2021 julkaistu uutinen kohdisti kuitenkin huomion suoraan ruotsiin ja sen infrastruktuuriin, tai pikemminkin infrastruktuurin puutteeseen.

Joulukuun 2021 alussa kävi ilmi, että Ruotsin Akatemia harkitsee lakkauttavansa sanakirjan *Svenska Akademiens Ordbok, SAOB*. Asia huomioitiin ja sitä kritisoitiin useissa artikkeleissa. Lakkauttamisaikoiden syynä on se, että sanakirjatyo on jo pitkän aikaa rahoitettu Ruotsin virallisen tiedoksiantoinstituutin Posti- ja sisäasiainlehtien (Postoch inrikestidningar) myöntämällä varoilla ja että tämä rahoitus on nyt lakkautettu. Isof

nosti verkkosivustollaan julkaisemassa lehdistötiedotteessa esille SAOB:n merkityksen neuvonnassa, jota Kielineuvosto tarjoaa sekä suurelle yleisölle että kielen ammattilaisille, kuten toimittajille ja tiedottajille.

Kysymys SAOB:n tulevasta rahoituksesta nostaa esiin kiinnostavan – joskaan ei aivan tuntemattoman – ilmiön, nimittäin sen, että ruotsin kieli ei useinkaan ole kielipolitiikan keskeisenä aiheena. Kahden viimeksi kulu- neen vuosikymmenen aikana keskiössä ovat olleet toimet kansallisten vähemmistökielten säilyttämiseksi. Kun ruotsin kieli on ollut esillä, on lähes yksinomaan puhuttu ruotsista integraation välineenä. Ruotsi nousee polttopisteeseen ainoastaan, jos muut kielet jollakin tavalla uhkaavat sitä. Itse ruotsin kielellä, nykyisellä tai historiallisella, tuntuu olevan vaikea tehdä politiikkaa.

Tavallaan voi olla hyväkin asia, että rahoitus välillä ajautuu kriisiin ja vastuu SAOB:n kaltaisen resurssin julkaisemisesta nousee rahoituskeskustelun kohteeksi. Rahoituskeskustelu voi valottaa sitä tosiasiaa, että tällä hetkellä puuttuu kokonaisnäkemys sekä pitkäaikainen strategia ja suunnitelma siitä, miten ruotsin kieleen liittyvät tärkeät toiminnot tulee rahoittaa ja kenen vastuulla se on. On aivan ilmeistä, että sanakirjoja ja leksikoja tarvitaan enemmän kuin koskaan nykyajan monikielisessä yhteiskunnassa, kun yhä useammat haluavat oppia – ja yhä useampien odotetaan oppivan – ruotsia. Digitalisaatio

on kuitenkin saanut aikaan sen, ettei kaupallisten kustantajien ole kannattavaa julkaista sanakirjoja ja muita kieliapuvälineitä. Se, että SAOB:n rahoitukseen liittyvät seikat tulevat tutuiksi sekä kulttuuriministerille että laajalle yleisölle, voi toivottavasti tuoda uutta energiaa ja lisätä poliittista tietoisuutta ruotsin kielen vaalimisen merkityksestä.

Vähemmistöjen tuntemus edelleen heikkoa

Isof julkaisi vuoden 2021 alussa raportin *Nationella minoriteterna 2020* (Kansalliset vähemmistöt 2020). Raportissa esiteltiin, miten hyvin Ruotsin kansalliset vähemmistöt ja vähemmistökielet tunnetaan ja miten niihin asennoidutaan. *Kantar Sifon* kanssa yhteistyössä toteutettu mittaus osoitti, että kansallisten vähemmistöjen ja vähemmistökielten tuntemus oli suunnilleen samalla tasolla kuin edellisissä mittauksissa vuosina 2010 ja 2015. Vähemmistöjen ja vähemmistökielten tuntemus ei siis ole juurikaan parantunut kymmenen viime vuoden aikana. Kansallisten vähemmistöjen ja vähemmistökielten tuntemus on vuonna 2020 kasvanut hieman vuoteen 2010 verrattuna, mutta kasvu on pientä, useimmissa tapauksissa vain muutama prosenttiyksikön.

On syytä miettiä, miksi asia on niin. Vaikka kansallisten vähemmistökielten revitalisoimiseksi eli elvyttämiseksi on edelleen paljon tekemistä, vähemmistöpoliittisia toimenpiteitä on kuitenkin toteutettu. Ehkä

on vain niin, että vähemmistöpolitiikan läpilyöminen laajan yleisön keskuudessa vie aikaa. Kantar Sifon mittaus osoitti kuitenkin, että kansallisten vähemmistöjen kielten ja kulttuurien säilyttämiseen suhtaudutaan yhä myönteisemmin. Toinen selvä suuntaus kaikissa kolmessa mittauksessa on se, että myönteisimmin vähemmistökielten säilyttämiseen suhtautuvat ne, jotka asuvat yhden tai useamman kielen hallintoalueella. Näillä alueilla myös vähemmistöt ja kielet tunnetaan parhaiten. Vähemmistöjen tuntemus voidaan siis yhdistää myönteiseen asenteeseen.

Hallitus panostaa revitalisointiin

Syyskuussa 2021 silloinen kulttuuriministeri *Amanda Lind* ilmoitti, että hallitus suunnitteli panostavansa 90 miljoonaa Ruotsin kruunua kansallisten vähemmistökielten elvyttämiseen. Kulttuuriministeri ilmoitti myös, että neljälle vähemmistökielelle perustettaisiin kielikeskukset Isofin vuonna 2019 esittelemän ehdotuksen mukaisesti. Joulukuussa *Isof* sai hallitukselta tehtävän perustaa suomen, meänkielen, jiddišin ja romanin kielikeskukset vuosiksi 2022–2024. Tehtävään kuului myös ottaa esille indikaattoreita, joiden avulla kielten kehitystä voidaan seurata pitkäällä aikavälillä.

Hallituksen kansallisten vähemmistökielten elvyttämiseen tekemän laajan panostuksen taustalla on kansallisten vähemmistökielten säilyttämiseen tähtäävä syventävä

toimintaohjelma. Toimintaohjelma sisältää ehdotuksia suomen, meänkielen, jiddiisin ja romanin revitalisoimiseksi. Ohjelmassa ehdotetaan lisää koulutusteitä henkilöille, jotka haluavat oppia vähemmistökieliä tai kehittää itsellään jo olevia kielitaitoja. Suomen osalta Isof on ehdottanut mahdollisuutta lyhytkes- toisiin kursseihin sekä aikuisten ammattikou- lutuksen yhteydessä järjestettäviin kielikurs- seihin, koska hoiva-alalla on paljon kysyntää suomentaioisista henkilöistä.

Muissa ehdotuksissa halutaan vahvistaa kielten infrastruktuuria panostamalla lisää Isofin harjoittamaan kielenhuoltoon sekä kieliteknologiaan kielten digitaalisen saata- vuuden ja käytettävyyden lisäämiseksi. Isof ehdottaa myös alueellisten tai paikallisten kielikeskusten perustamista vähemmistö- kielille Norjassa saamen osalta käytössä ole- van mallin mukaisesti. Isofin hallitukselle syyskuussa 2021 luovuttaman toimintaoh- jelman ehdotuksista ei ole vielä tehty pää- töstä. Jää siis nähtäväksi, toteutuvatko kaikki ehdotukset vaiko vain osa niistä.

Samalla kun panostetaan kansallisten vä- hemmistökielten elvyttämiseen ja pyritään siten parantamaan kielten säilymisedelly- tyksiä, on vuoden aikana kohdattu myös vastoinikäymiä. Vuoden lopussa tuli ilmi, että *Uppsalan yliopisto* on tehnyt ehdotuksen *Hugo Valentin* -keskuksen vähemmistötut- kimuksen yksikön lakkauttamisessa. *Upsala Nya Tidning* -lehdessä marraskuussa julkais-

tussa mielipidekirjoituksessa kuitenkin 21 tutkijaa protestoi päätöstä vastaan.

Tapahtumantäyteistä vuotta 2022 odottaen

Nyt kun vuosi 2021 on saatu päätökseen, voi- daan ennustaa vuodesta 2022 vähintäänkin yhtä tapahtumantäyteistä. Monia kiperiä kysymyksiä jää ratkaistavaksi hallitukselle, joka astuu virkaan syyskuun 2022 vaalien jälkeen. Kysymys kielivaatimuksen käyt- töönnotosta on yksi niistä, mutta viime vuo- sina tehdyissä selvityksissä on annettu myös muita ehdotuksia, jotka odottavat edelleen ratkaisua. Monet niistä liittyvät kansallisiin vähemmistökieliin, esimerkiksi se, miten kielten opetusta voidaan helpottaa perus- koulussa ja lukiossa ja mikä viranomainen saa tehtäväksi valvoa vähemmistöpolitiikan toteutumista tulevaisuudessa. Päätöstä odot- tavat myös selvitykset äidinkielenopetuksen ja sfi-opetuksen edellytysten parantamisesta. Riippumatta siitä, millaisia päätöksiä tänä vuonna tehdään, kaikki varmaan toivovat sisäpoliittisesti rauhallisempaa tilannetta, jotta energia ja huomio voidaan kohdistaa kielipoliittisiin asiakysymyksiin.

Kirjoittaja toimii selvittäjänä Kielineuvos- tossa. Teksti on lyhennetty versio artikkelista *Det språkpolitiska året 2021*, joka on aikaisem- min julkaistu Isofin verkkosivustolla. Artik- kelin on suomentanut Tarja Larsson.

Ruotsinsuomalaisen tutkimuksen verkosto kokoaa yhteen tutkijoita ja tutkitun tiedon ystäviä

Ruotsin yliopistomaailmassa toimii useita ruotsinsuomalaisia tutkijoita, ja ruotsinsuomalaisuutta tutkitaan eri tieteenaloilla. Myös Suomessa on ruotsinsuomalaisuudesta kiinnostuneita tutkijoita. Jotta ihmiset voisivat löytää toisensa, tarvittiin uusi verkosto: Ruotsinsuomalainen tutkimusverkosto.

Elämme verkostojen aikakautta. Ihmiset voivat nykyään milloin tahansa luoda sosiaalisen median alustoille verkkovälitteisiä yhteisöitä, jossa tavata muita samoista asioista kiinnostuneita, oppia uutta ja kehitellä ideoita.

Huomasimme, että ruotsinsuomalaisilla tutkijoilla ei ole tällaista yhteistä poikkitieteel-

listä foorumia. Kieli-, kirjallisuus- ja kulttuuritieteilijöillä on kyllä omat tieteenalakohtaiset areenansa, mutta kokoontumispaikka tai tiedekanava, jolla nimenomaan ruotsinsuomalaisuus olisi keskipisteessä yli tieteenalajojen, puuttuu.

Tartuimme siis tuumasta toimeen ja perustimme vuoden alkajaisiksi Facebookiin uuden ryhmän, jonka nimeksi tuli Ruotsinsuomalainen tutkimusverkosto – sverigefinskt forskningsnätverk – Sweden-Finnish Research Network. Verkosto on Facebookissa osoitteessa <https://www.facebook.com/groups/svefiforskning>. Kyseessä on suljettu ryhmä, johon pyydetään jäsenyyttä. Jäsenyys-

pyynnön yhteydessä vastataan muutamaaan kysymykseen, jossa tiedustellaan käyttäjän suhdetta ruotsinsuomalaiseen tutkimukseen.

Ensimmäisen viikon aikana tiensä uuteen ryhmään löysi puolisansataa tutkijaa ja tutkimuksen ystävää.

Ryhmän toiminta perustuu jäsenien aktiivisuuteen. Tavoitteena on, että yhteisön jäsenet pitävät toisiaan ajan tasalla oman tieteenalansa ruotsinsuomalaisuuteen liittyvistä uusista julkaisuista, cfp-julkaisupyynnöistä (*calls for papers*) ja tapahtumista. Lisäksi ryhmässä on mahdollista keskustella tutkimukseen, tutkijuuteen ja ruotsinsuomalaisuuteen liittyvistä ideoista ja kysymyksistä.

Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi julkaisukanavat ja -käytännöt, täydennyskoulutusmahdollisuudet ja työssäoppiminen, urakehitys, jatko-opinnot, korkeakouluopetus ja -pedagogiikka, tutkijoiden ja tutkija-opettajien verkkoresurssit, tutkimusviestintä ja yliopistojen yhteiskunnallinen vuorovaikutus, Ruotsin ja Suomen yliopistomaailman erot tai akateeminen elämä kahden maan välillä. Parhaimmillaan yhteisöstä voi muodostua myös kokemusten jakamisen, ei vain faktojen välittämisen, paikka.

Yhteisö näkyväksi

Emme usko olevamme ainoita, jotka ovat

kaivanneet ympärilleen sellaista tutkijayhteisöä, joka jakaisi kokemuksemme Ruotsin yliopistomaailmassa työskentelystä ja olisi kiinnostunut ruotsinsuomalaisuudesta nimenomaan tutkimuksen näkökulmasta. Tiedämme, että meitä on monia ja että ruotsinsuomalaisuuteen liittyviä kysymyksiä on tutkittu Ruotsissa vuosikymmeniä.

Samaan aikaan myös Suomessa tehdään kansallista vähemmistöämme käsittelevää tutkimusta, ja Suomessa työskentelevät tutkijat voivat hyötyä uusista kontakteista Ruotsiin. Suomalais-ruotsalaista tutkimusyhteistyötä on tehty säännöllisesti tähänkin asti, mutta toivomme yhteisen foorumin edistävän sitä entisestään.

Päätimme pitää ryhmän ovet mahdollisimman avoimina kaikille, joita tutkimus tavalla tai toisella kiinnostaa. Ryhmä ei ole tarkoitettu vain tutkijoille ja tohtoriopiskelijoille, vaan myös opettajille, opiskelijoille, toimittajille ja eri alojen asiantuntijoille, jotka kokevat tarvitsevansa tutkimuksen seurantaan työssään.

Monille – kuten meille itsellemmekin – on tullut yllätyksenä, että ruotsinsuomalaisuutta tutkivia ja siitä kiinnostuneita on näinkin paljon ja monilta eri aloilta. Yhteisömme on siten varsin suuri, mutta sitä koskeva tutkimus on jokseenkin pirstaloitunut

eri tieteenaloille, eri organisaatioihin ja eri maihin.

Kaikki tutkijat eivät myöskään käytä Facebookia, monet periaatteellisista syistä. Samaan haasteeseen törmää kuitenkin millä tahansa sosiaalisen median alustalla, oli sitten kyse LinkedInistä, Slackista tai Academia.edusta. Facebook on tämänhetkisistä sosiaalisen median alustoista se, jonka käyttöaste on suurin aikuisväestössä.

Olemme ryhmän perustamisen jälkeen entistä vakuuttuneempia siitä, että jotta uusia ideoita voisi viritä, tarvitaan verkostoja. Verkostoissa ihmiset oppivat tuntemaan toisiaan, voivat esitellä ideoitaan ja meneillään olevia hankkeitaan, löytää yhteistyökumppaneita ja yhteistä tarttumapintaa, saada vertaistukea sekä kehittää uusia ideoita.

Toivommekin eri aloista kiinnostuneiden nyt löytävän toisensa entistä paremmin ja muodostavan omia pienryhmiään esimerkiksi uusien ideoiden ja hankkeiden kehittämiseen. On tärkeää, että ruotsin-suomalaisuudesta kiinnostuneilla akateemisesti suuntautuneilla ihmisillä on oma viite- ja tukiryhmänsä, joka tukee – etenkin nuoria ja tulevia tutkijasukupolvia – identiteetinmuodostuksessa ja oman roolin löytämisessä sekä tekee tutkimusaluetta näkyväksi.

Maarit Jaakkola on Göteborgin yliopiston journalistiikan dosentti, joka työskentelee myös mediantutkimukseen keskittyvän Nordicom-tutkimuskeskuksen toisena johtajana. Leena Huss on suomen kielen emeritaprofessori Uppsalan yliopistosta.

FAKTALAATIKKO:

Tutkija sosiaalisessa mediassa

Missä paikoissa tutkijat verkostoituvat netissä? Esimerkkejä tutkijoiden virtuaalilyhteisöistä:

- Academia.edu, kansainvälinen akateeminen yhteisöalusta, <https://www.academia.edu>
- Epale, Euroopan komission aikuisoppimisen portaali, <https://epale.ec.europa.eu/sv>
- Euraxess, Euroopan komission tutkijoiden portaali, <https://euraxess.ec.europa.eu>
- NordMedia Network, pohjoismaisten mediantutkijoiden yhteisö, <http://nordmedianetwork.org>
- Esimerkkejä yhteisöaihesanoista eri some-alustoilla: #academiclife, #phdlife, #phdchat, #academichatter

Mari Honko & Sanna Mustonen

Lasten monikielisyyden tukemisesta

Tässä kirjoituksessa käsittelemme lasten monikielisyyden tukemista kasvatuksessa ja opetuksessa. Kirjoituksessa käyttämämme esimerkit tulevat Suomesta, josta omat kokemuksemme tutkijoina, opettajina ja opettajankouluttajina pääosin ovat.

Yhteiskunnan monikielistyminen tunnustetaan Suomessa jo varsin hyvin. Kielitietoinen kasvatus ja opetus ovat Suomessa voimassa olevia opetussuunnitelman perusteita läpäiseviä teemoja niin perusopetuksessa kuin varhaiskasvatuksessakin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että päivähoidossa ja koulussa tulisi huomioida kielen merkittävä rooli kaikessa toiminnassa, kuten vuorovaiikutuksessa, oppimisessa ja identiteetin rakentumisessa, arvostaa kaikkia kieliä ja kieli-
muotoja sekä tukea mahdollisuutta kaikkien kielten käyttöön osana tavallista arkea.

Monien kielten osaamiseen suhtaudutaan

pääsääntöisesti myötämielisesti. Tutkimuksesta tiedetään kuitenkin, että kielillä on arvojärjestyksiä, ja nämä arvostukset kie-
toutuvat osin tiedostamattomiinkin asenteisiin esimerkiksi eri etnisiä ryhmiä kohtaan. Opettajien onkin tärkeä tunnistaa näitä rakenteellisia ennakkoluuloja ja rakentaa osaltaan toimintakulttuuria, joka tukee kaikkien lasten tasa-arvoista osallisuutta ja identiteettiä varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Käytännössä yhteiskunnan monikielistyminen voi hämmentää myös opetusalan ammattilaisia. Ylen verkkouutisten artikkelissa käsiteltiin alkuvuodesta 2022 julkisuudessa melko vaiettua aihetta, nimittäin oppilaiden omien äidinkielten käytön kieltämisestä suomalaisissa kouluissa, ja esimerkiksi tähän artikkeliin liittyvässä kommenttiketjussa tuotiin esille paitsi koulun monikielistymisen etuja myös siihen liitettyjä huolia. Pitäisikö koulussa

opettaa eri oppiaineita kaikilla oppilaiden kielillä ja opettajankin osata näitä kaikkia? Eikö paikallisten kielten oppimista enää pidetäkään tärkeänä? Miksi kotikielten käyttöä ei rajata kotiin? Tämän suuntaisia kysymyksiä on esitetty useissa muissakin yhteyksissä, ja myös tutkimuksista nousee esiin, että koulun ideaalit ja käytänteet voivat ainakin paikallisesti ja tilanteisesti olla varsin kaukana toisistaan.

Opettajien pedagogisiin valintoihin liittyvät huolet ovat ymmärrettäviä, mutta niitä voidaan ja kannattaa purkaa. Oman, varhaiskasvatuksen työntekijöille suunnatun tutkimuskyselymme perusteella näyttää siltä, että mielipiteet monikielisydestä ja eri kielten käytöstä varhaiskasvatuksessa voivat erota toisistaan melko voimakkaastikin yksilöiden välillä. Syyinä ovat nähäksemme osin värittyneet ja virheellisetkin käsitykset siitä, mitä monikielisuuden tukeminen tarkoittaa, miksi se on tärkeää ja mihin sillä pyritään.

Esimerkiksi ajatus siitä, että monikielisyssä päiväkodissa tai koulussa tulisi järjestelmällisesti opettaa kaikkia sisältöjä kaikilla kielillä ei pohjautu opetussuunnitelmissa asetettuihin tavoitteisiin, eikä tällainen olisi mahdollistakaan. Sen sijaan eri kielet ja kielimuodot voivat toimia tehokkaina osallisuuden, kasvun ja oppimisen resursseina, jos niille annetaan tilaa. Toisinaan tämä voi tarkoittaa myös omakielistä opetusta tai ohjausta, mutta vähintään yhtä keskeistä on nojautua oppilaiden ja perheen omaan toimintaan

ja monikielisten resurssien käyttöön. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että päiväkodissa lapset saavat käyttää leikeissä kaikkia kielellisiä resurssejaan tai kuunnella musiikkia ja satuja omilla kielillään ja että vanhemmille välitetään tietoa päivän tapahtumista ja pedagogisista sisällöistä ja heitä rohkaistaan kertaamaan näitä lapsen kanssa perheen omilla kielillä. Koulussa oppimistehtävät voidaan rakentaa vuorovaikutusta edellyttäväksi niin, että oppilaat voivat keskustella, hakea tietoa, lukea ja kirjoittaa kaikilla tehtävän tekemistä ja sisältöjen oppimista tukevilla kielillään.

Tutkimukset osoittavat, että lasten kasvua ja hyvinvointia tuetaan parhaiten purkamalla kieliä koskevia pakkoja ja rajoituksia, ei lisäämällä niitä. Esimerkiksi päiväkotikäisil-

”Yhteisessä kirjahetkessä lapsi tunnisti spontaanisti oman kotikielensä tekstiä (japani) ja käänsi sen meille suomeksi... muille teksti näyttäytyi pelkkinä ”kuvioina” ja muut lapset olivat hyvin vaikuttuneita että se oli luettavaa tekstiä ja monikielinen lapsi oli myös tilanteessa hyvin iloinen ja ylpeä kielitaidostaan.”

(Esiopetusikäisten lasten opettaja monikielisyssä ryhmässä)

le lapsille mahdollisuus ilmaista tunteita, juttella toisen samaa kieltä puhuvan kanssa tai sanoittaa itsenäistä leikkiä päiväkotipäivän aikana omilla kielillään voi olla emotionaalisesti ja sosiaalisesti tärkeää ja mahdollista, vaikka ryhmän aikuiset eivät kieliä osaisikaan. Mahdollisuus omien kielten käyttöön ja niistä keskustelemiseen hoitopäivän aikana voi myös auttaa tuomaan esille lasten vahvuuksia ja asiantuntijuutta kaikkien kielten-
sä puhujina.

Etenkin päivähoito- ja koulupolun alkuvaiheessa mahdollisuus omien kielten käyttöön yksin tai yhdessä muiden kanssa voi lisäksi mahdollistaa tärkeän lepoetken opetuskielestä, jossa toimiminen saattaa vaatia jatkuvaa virittyneisyyttä ja ponnisteluja. Monikielisyttä tukevan kielitietoisien kasvatuksen ja opetuksen tavoitteena onkin vahvistaa lapsen identiteettiä, hyvinvointia, jaksamista ja oppimista sekä tasapainoista kasvua ja kehitystä.

Oma äidinkieli (tai äidinkielet) on lapselle tunteiden ja ajattelun tärkein kieli sekä tunne-elämän kehittymisen tuki. Vaikka muut kielet esimerkiksi uuteen kieliympäristöön muuttamisen myötä muodostuisivat keskeisemmiksi käyttökieliksi ja taidollisestikin paremmin osatuiksi, äidinkieli säilyy silti tärkeänä osana identiteettiä ja tunneside siihen voi olla hyvin vahva. Monikielisisissä perheissä perheen ja suvun yhteisten kielten ylläpitäminen tukee kasvatustuon säilymistä perheen aikuisilla sekä mahdollistaa

sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen esimerkiksi kauempana asuviin sukulaisiin. Lapselle äidinkieli on tuki niin muiden kielten kuin sisältöjen oppimiseen, koulutuspolulla etenemiseen – ja samalla sijoitus tulevaan.

On tärkeä havaita, että lapsen into ja ylpeys tai pelko ja haluttomuus oman kielen käyttöön ei ole hänen tietoinen valintansa vaan seurausta aiemmista kokemuksista sekä niistä yhteisöllisistä toimintamalleista ja ideologisista rakenteista, joiden vaikutuspiirissä hän on kasvanut. Monikielisyttä tukevassa ympäristössä kasvaneelle lapselle kielten kirjo ei aiheuta hämmennystä vaan on luonteva osa arkea.

”Monikielisyys on lapsille ihan arkea. Se ei ole mitenkään ihmeellistä/vaikeaa heille. Kieliä oppii arjessa luonnollisesti.”

(Varhaiskasvatuksen opettaja 1–6-vuotiaiden ryhmissä)

Kielet eivät sulje toisiaan pois. Monikielisessä yhteisössä kielet elävät rinta rinnan ja limittyvät sen sijaan että sulkisivat toisiaan pois, eikä yhden kielen tai kielimuodon arvostaminen tarkoita, että arvostusta ja tukea ei voisi riittää myös muille. Monikielisyden tukeminen varhaiskasvatuksessa ja koulussa kannattaa muun muassa, koska kategorisista kielloista ja kielenkäyttöä koskevista säännöistä luopuminen mahdollistaa oppilaiden

kaikkien kieliresurssien hyödyntämisen niin oppimisessa, sosiaalisissa suhteissa kuin identiteetin rakentamisessa. Tutkimuksista tiedetään, että sisältöjä ja taitoja opitaan sitä syvemmin, mitä monipuolisemmin ja monikielisemmin niitä vuorovaikutuksessa prosessoidaan. Opettaja voi havainnollistaa tätä itselleen vaikkapa lukemalla jonkin itselleen vierasta aihepiiriä käsittelevän artikkelin kielellä, jota ei hallitse kovin hyvin. Mikäli sisällöstä voi keskustella jonkun kanssa omalla äidinkielellä, ymmärrys syvenee aivan eri tasolle.

Tämä ei tarkoita, etteikö opettaja silti ohjaisi toimintaa koulussa ja voisi esimerkiksi rohkaista käyttämään paikallisia tai muita opiskeltavia kieliä. Paikallisten kielten oppiminenkin on tärkeää – ja vahva oman äidinkielen kautta luotu perusta luo edellytyksiä myös näiden oppimiselle. Monikielisyyden arvostaminen ja tukeminen ei edellytä opettajilta laajaa kielitaitoa, vaan tärkeämpää on avoimuus ja kielitietoinen asenne eli se, että tiedostetaan kielen merkitys oppimisessa, osallisuudessa ja identiteetin kehittämisessä ja kartutetaan sellaisia tietoja, asenteita ja taitoja, joiden avulla voidaan tukea jokaisen oppijan kielenkehitystä ja monikielisyyttä. Kielitietoisella kasvattajalla on kykyä, mutta ennen kaikkea tahtoa, huomioida kieli myös osana omaa toimintaansa. Jokaisen oppijan kielellisiä resursseja kunnioittava, arvostava ja näkyväksi tekevä työskentely rakentaa turvallista ilmapiiriä, jossa jokaisen on mahdol-

lista tuoda oma osaamisensa vuorovaikutukseen eikä kenenkään tarvitse piilottaa identiteettiään. Kielitietoinen yhteistyö haastaa ja kutsuu heittäytymään mutta myös tuottaa iloa ja vahvistaa koko yhteisöä.

”Iloa tuottaa aina, kun hankalassa kerrontatilanteessa lopulta oivalletaan, mitä toinen tarkoitti ja voidaan edetä keskustelussa tai toiveessa!”

(Varhaiskasvatuksen konsultoiva erityisopettaja)

Mari Honko toimii tutkijana Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa Jyväskylän yliopistolla.

Sanna Mustonen toimii yliopistonopettajana Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksella. ✍️

Kirjallisuutta

Chaparro, M. E. 2019. But mom! I'm not a Spanish Boy: Raciolinguistic socialization in a Two Way Immersion bilingual program. *Linguistics and Education*, 50, 1–1.

Honko, M. & Mustonen, S. 2020a. Varhaisesta monikielisyyttä tukemassa: kielitietoiset toimintatavat varhaiskasvatuksessa. *Kasvatus*, 51(4), 439–454.

-- 2020b. Miten monikielisyyttä ja kielitietoi-

set toimintatavat koetaan varhaiskasvatuksessa? Journal of Early Childhood Education Research 9(2), 522–550. Luettavissa verkossa: <https://jecer.org/fi/miten-monikielisyys-ja-kielitietoiset-toimintatavat-koetaan-varhaiskasvatuksessa/>

-- 2021. Lisää taitoja ja mahdollisuuksia varhaiskasvatukseen: Tavoitteena tasa-arvoisempi ja kielitietoisempi varhaiskasvatus. Journal of Early Childhood Education Research 10(2), 28–44. Luettavissa verkossa: <https://jecer.org/fi/lisaa-taitoja-ja-mahdollisuuksia-varhaiskasvatukseen-tavoitteena-tasa-arvoisempi-ja-kielitietoisempi-varhaiskasvatus/>

Latomaa, S. 2007 (toim.) Oma kieli kullan kallis. Helsinki: Opetushallitus. Luettavissa verkossa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/oma-kieli-kullan-kallis>

García, O. & Kleyn, T. 2016. Translanguaging theory in education. Teoksessa García & Kleyn (toim.) Translanguaging with multilingual students: learning from classroom moments. New York, London: Routledge, 9–33.

Vuoden 2022 ruotsinsuomalainen sana on swishata!

Ruotsin radio Finskan järjestämässä äänestyksessä vuoden 2022 ruotsinsuomalaiseksi sanaksi valittiin swishata. Swish on (ainakin tähän asti) vain Ruotsissa toimiva rahansiirtopalvelu, joten swishata-verbii ei siitä syystä käytetä Suomessa puhuttavassa suomessa. Siksi sana on aitoa ruotsinsuomea!

Radion verkkosivustolla todetaan vuoden ruotsinsuomalaiselle sanalle olevan tunnusomaista, että se avautuu suomen ja ruotsin kielten vuorovaikutuksessa eikä sille ole täsmällistä vastinetta suomensuomessa.

Radion järjestämässä äänestyksessä kuu-

lijat saivat ensin ehdottaa sanoja, joista Kieli-neuvoston suomen kielen huoltajat valitsivat 10 ehdokasta. Sanat, joista yleisö sitten sai äänestää voittajan, olivat kolli, mellis, minglata, puristuspäivä, pendlata, rondelli, sambu/säärbu, rullarappuset, swishata ja mello.

Vuoden ruotsinsuomalainen sana valittiin jo viidennen kerran. Aiemmin on valittu fiikata (2016), fiksata (2017) nukkuma-aamu (2018) ja myyssata (2021).

Ja kuten radion verkkosivustolla sanotaan: kilpailun tarkoituksena on ylistää eli hyllata ruotsinsuomalaisen kielellisen maailman rikkautta! 🍷

Riina Heikkilä

Alice ja Noah suosituimmat lastennimet 2021

Jo toisena peräkkäisenä vuonna *Alice* ja *Noah* ovat suosituimmat lastennimet – niin siis myös vuonna 2021.

Vuosittaisista tilastoista näkyy, että kärkinimet ovat vakaita. Kuten jo vuonna 2020, *Alice* ja *Noah* annettiin nimeksi useimmille lapsille.

10 tavallisimman pojannimen joukossa on yksi uusi nimi: *Frans*, joka harppaa tilastossa 27. sijalta 9. sijalle. Koska *Frans* tuli sadan suosituimman nimen listalle vasta 2016, voi sanoa, että nousu on ollut nopeaa. Kolme suosituinta pojannimeä, *Noah*, *William* ja *Liam* ovat olleet listan kärjessä pitkään.

Sadan suosituimman pojannimen joukossa on vain yksi aivan uusi nimi, *Aston*, joka päätyy sijalle 98, koska tämän nimisiä poikia on 133. *Aston* on alun perin englantilainen paikannimi ('itäkylä'), joka on otettu käyttöön sukunimenä ja myöhemmin myös etunimenä. Listan kärjessä on muitakin englantilaisia sukunimiä, joista myöhemmin on

tullut etunimiä: *Elton*, *Melvin* ja *Elliott*.

Fransin lisäksi *Björn* ja *Dante* nousevat suosituimpien nimien listalla, kun taas vanha tuttu *Oscar* jättää kymmenen kärjessä -listan ensimmäisen kerran 2000-luvulla. Muita aiemmin suosittuja, mutta nyt suositetaan menettäviä nimiä ovat *Emil*, *Viktor* ja *Anton*. *Amir* ja *David* jättävät listan kokonaan. Muutamat pojannimet ovat erittäin pitkäikäisiä: 1970- ja 1980-lukujen suurnimi *Daniel* oli vuonna 2021 jopa suosituimpi kuin 2020, ja *Alexander*, joka on ollut suosittu nimi jo vuodesta 1990 alkaen, on edelleen 30 suosituimman nimen joukossa.

Alice on suosituin tyttönnimi jo kuudetta vuotta peräkkäin, ja nimi on ollut suosituin tyttönnimi kaiken kaikkiaan 11 kertaa 2000-luvulla. Se, että nimi ei ollut yhtä suosittu vuonna 2021 kuin vuonna 2020, on ehkä merkki siitä, että *Alicen* pian korvaa jokin muu nimi. Kakkosnimi *Maja* oli toiseksi suosituin jo edellisvuonna, kun taas

kolmonen *Vera* on tulokas 13. sijalta. Myös *Lilly* on jälleen mukana 10 suosituimman listalla, kun taas *Olivia* ja *Freja* ovat pudonneet pois 10 suosituimman joukosta.

100 suosituimman tytönimen joukossa on kaksi uutta tulokasta. *Wilda* palaa sijalle 90, mutta todellinen raketti on *Alba*, joka siirtyy suoraan sijalle 51 – Alba-nimisiä tyttöjä on 247. *Alba* on latinankielinen nimi, joka merkitys on 'valkoinen' (kuten Albin), mutta se on myös Skotlannin gaelinkielinen nimi (jossa se on myös suosittu tytönimi). Se, että nimi on suosittu Ruotsissa, on ehkä näyttelijä Alba Augustin ansiota. Nimi muistuttaa erittäin suosittua *Alva*-nimeä, mikä ehkä myös on vaikuttanut suureen suosioon: monet vanhemmat miettivät samankaltaisia nimiä.

Neljä tytönimeä tipahtaa listalta: pitkään listalla olleet *Amanda*, *Felicia* ja *Matilda* sekä tilapäisempi vieras *Belle*. Ensimmäiset kolme nimeä olivat erityisen suosittuja 1990-luvulla, ja kun sennimiset naiset nyt itse saavat lapsia

ja valitsevat heille nimiä, eivät oman sukupolven nimet ole yhtä suosittuja.

Tiivistäen voi todeta, ettei nimikäytännössä ole mitään suurempaa eroa vertattuna 2010-lukuun. Suosikkinimet ovat edelleen suurin piirtein samoja, ja muutokset tapahtuvat todennäköisesti hitaasti. Vain harvat nimet päätyvät kymmenen kärkeen, ja todelliset huippunimet ovat usein suosittuja kahden- tai kolmenkymmen vuoden ajan. SCB:n tilastoista ei kuitenkaan näy, että nimet, joilla on eri kirjoitusasuja, ovat etulyöntiasemassa, koska eri kirjoitusasut yhdistetään tilastoissa. Ei siis ole niin, että 681 tyttöä sai nimekseen *Maja* vuonna 2021, vaan lukuun 681 sisältyvät myös nimet *Maya*, *Maia* ja *Maija*. Nimien vaihtelu on siis vieläkin suurempaa kuin mitä taulukoista käy ilmi.

Kirjoittaja toimii nimistöntutkijana Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksessa. ✉

Tekstin on kääntänyt Riina Heikkilä.

Suosituimmat lastennimet Suomessa vuonna 2021

Listassa mainitaan viisi suosituinta ensimmäistä nimeä.

	tytönnimi	pojannimi
1.	Olivia	Leo
2.	Lilja	Eino
3.	Eevi	Oliver
4.	Sofia	Elias
5.	Venla	Väinö

1900-luvun alun nimet ovat edelleen suosittuja, kuten esimerkiksi Aino, Eino, Onni ja Väinö. Nimistöntutkimuksen asiantuntijat arvelevat myös, että pian suurten ikäluokkien nimet saattavat tulla uudelleen muotiin. 1940-luvun nimistä Reino on jo sadan suosituimman pojannimen joukossa.

Suomessa ruotsinkielisistä suosituimmat lastennimet olivat Saga ja Liam. Ruotsissa Alice oli suosituin tytönnimi, mutta sekä Suomessa että Ruotsissa Lilja eri kirjoitusasuissa on suosittu tytönnimi. ¹

Riina Heikkilä

Riina Heikkilä

Naistenviikon nimet – ja ruotsalaisen miesten kymppin

Seinä Suomessa että Ruotsissa puhutaan naistenviikosta. Suomessa naistenviikoksi sanotaan seitsemää päivää, jotka sattuvat välille 18.–24. heinäkuuta. Ruotsissa viikko on päivää lyhyempi, sillä 18. heinäkuuta on Fredrikin ja Fritzin nimipäivä. 25. heinäkuuta onkin sitten Jaakon nimipäivä (Ruotsissa Jakobin), ja kun Jaakko heittää kylmän kiven, niin silloinhan vedet kylmenevät. Veteen liittyy naistenviikkokin, sillä on tapana sanoa, että silloin sataa.

Ensimmäinen nimipäiväsankari Suomessa on Riikka, jonka nimi on suomennos ruotsin Fredrikasta. Ja Fredrika on tietysti Fredrik-nimen feminiinimuoto. Seuraavana päivänä suomalaisessa almanakassa on kuusi

nimeä: Sari, Saara, Sara, Salla, Salli ja Sarita. Saara on alkuperältään raamatullinen nimi. Uskontoon liittyvät myös 20. päivän nimet. Margareeta Antiokialainen oli 200-luvulla elänyt katolinen pyhimys. Samana päivänä nimipäiväänsä viettävät myös Maarit, Maarret, Marketta, Reeta ja Reetta.

21. heinäkuuta kalenterissa on peräti kahdeksan nimeä: Hanna, Hanne, Hannele, Jenna, Jenni, Jonna, Joanna ja Johanna. Myös Johanna on raamatullinen nimi, Johanneksen feminiinimuoto. Leena, Leeni, Lenita ja Matleena viettävät nimipäivää seuraavana päivänä. Matleena on itse asiassa suomalaistettu muoto Magdalenasta, ja Matleenasta on sitten saatu lisää muunnoksia.

Ruotsalaisessa kalenterissa 22. päivä onkin Magdalenan nimipäivä.

23. päivä maidemme kalenterinimet poikkeavat toisistaan. Suomessa nimipäiväänsä viettävät Oili ja Olga, Ruotsissa taas Emma. Olga-nimi muistuttaa Suomen pitkistä yhteyksistä Venäjään: Venäjän ensimmäinen kristitty hallitsija, suuriruhtinas Olga kuoli vuonna 969. Naistenviikon viimeisenä päivänä, 24. heinäkuuta, nimipäiväsankareita on seitsemän: Tiina, Tinja, Kirsi, Kirsti, Krista, Kristiina ja Kiia. Myös Kristiina on alun perin pyhimysnimi.

Naistenviikko nimipäivineen lienee useimmille tuttu, mutta vähemmän tunnettu on ehkä se, että sekä Suomen että Ruotsin kalentereissa on myös ajanjaksoja, joille on keskittynyt miesten nimipäiviä. Suomessa tällaisia ajanjaksoja on ollut jopa kaksi, sekä elo- että marraskuussa, mutta vuoden 2010 nimipäivä uudistuksen myötä marraskuinen viikko hävisi. Elokuun viikko on kuitenkin yhä olemassa.

Miestenviikko alkaa Auliksen nimipäivällä 16. elokuuta ja jatkuu 17. päivä Vernerin ja Vennin päivällä. Leevi viettää nimipäiväänsä 18. elokuuta, Mauno ja Maunu taas seuraavana päivänä. 20. elokuuta nimipäiväsankareita on neljä: Sami, Samuli, Samu

ja Samuel. Soini ja Veini viettävät nimipäiväänsä miestenviikon toiseksi viimeisenä päivänä, ja viikko päättyy 22. elokuuta Iivarin ja Iivon nimipäivään.

Ruotsissa naistenviikosta käytetään nimitystä fruntimmersveckan, vaikka nimiä riittääkin vain kuudelle päivälle. Miesten ajanjaksosta käytetään nimitystä gubbtian, sillä miesten nimipäiviä on kokonaiset kymmenen peräkkäin. Nimipäivät alkavat Lucian päivän jälkeen 14. joulukuuta ja jatkuvat aina Evan nimipäivään eli jouluaattoon asti. Ruotsalaisessa kalenterissa nimipäivää viettävät aikajärjestyksessä muun muassa Sten, Gottfrid, Assar, Stig, Abraham, Isak, Israel, Tomas, Natanael ja Adam.

Vinkkinä sille, joka on kiinnostunut nimestä: Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksessa toimii myös nimiosasto, ja verkkosivustolla on paljon mielenkiintoista tietoa: www.isof.se.

Artikkeli on aiemmin julkaistu Liekki-lehden numerossa 3/2021.

Kirjoittaja toimii Kielineuvostossa suomen kielen huoltajana.

Tarja Larsson

Sana sanasta – populaariteos suomen kielen historiasta

Viiime vuonna ilmestynyt, kielenhuoltoon erikoistuneen toimittajan ja tietokirjailijan Ville Elorannan ja suomalais-ugrialaisten kielten tutkijan Lotta Jalavan kirjoittama *Sana sanasta – Suomen kielen jäljillä* on kiinnostava populaariteos suomen kielen historiasta ja suomen sanojen etymologiasta. Kirjassa kerrotaan suomen sanojen ja nimien alkuperästä sekä sanojen merkitysten ja rakenteiden muutoksista viihdyttävällä ja mukaansatempaavalla tavalla.

Sana sanasta – Suomen kielen jäljillä on jaettu temaattisesti viiteen osaan. Ensimmäisessä osassa, jonka nimi on *Sanan varsinai-*

sessä merkityksessä, kerrotaan, miten sanojen, nimien ja myös sijamuotojen merkitys on saattanut muuttua historian aikana. Lisäksi käsitellään sanojen homonymiaa ja polysemiaa eli sitä, että kirjoitusasultaan samalta näyttävillä sanoilla voi olla useitakin eri merkityksiä.

Lukija saa muun muassa tietää, että *käsi*-sanasta johdettu *käsittää*-verbi alun perin tarkoitti jonkin asian konkreettista käsiin saamista ja että merkitys on myöhemmin muuttunut tarkoittamaan myös esimerkiksi asioiden ymmärtämistä. Nieluun liittyvä *kurkku* ja vihannesta tarkoitettava *kurkku* puolestaan ovat toistensa homonyymejä eli

kirjoitusasultaan samanlaisia sanoja, joilla kuitenkin on eri alkuperä ja merkitys. Edellisellä on vastineita useissa itämerensuomalaisissa kielissä, kun taas jälkimmäinen on lainaa ruotsin (*au*)gurka-sanasta.

Suomen kielen ja sanaston kehitys

Toisessa osassa *Miten suomesta tuli suomi?* kerrotaan suomen kielen historiasta, muun muassa siitä, miten suomi tuli Suomeen, itä- ja länsimurteiden taistelusta sekä siitä, miten kieleen on aika ajoin pyritty vaikuttamaan myös kehittämällä uutta sanastoa ja nimityksiä aktiivisesti. Kirjassa kerrotaan kantaauralista, josta muun muassa suomi ja muut itämerensuomalaiset kielet sekä saame ovat lähtöisin. Lisäksi kerrotaan kielen jatkuvasta muutoksesta.

Suomeen on lainattu sanoja monista eri kielistä, mutta sanastoa on pyritty kehittämään myös tietoisesti. 1800-luvulla esimerkiksi komedian ja *farssin* rinnalla käytettiin myös suomennosta *ilveillys*, joka sittemmin poistui käytöstä. Muun muassa *Suomen Kuvalehti* järjesti aikaisemmin myös sanakilpailuja vierasperäisten sanojen suomentamiseksi. Kilpailujen satona kieleen hyväksyttiin esimerkiksi *sellofaanin* suomennos *kelmu* ja *reklaamin* suomenkielinen vastine *mainos*.

Kolmas osa *Kun sanat eivät riitä* kertoo siitä, mistä suomeen on aikojen kuluessa lainattu sanoja ja miten eri kielten vaikutukset näkyvät erityisen selvästi slangissa. Esimerkiksi kotoisan *ämpärin* taustalla on kreikan ruukkua tai vaasia merkitsevä sana *amfora* ja se on tullut suomeen ruotsin *ämbar*-sanan kautta. Agricola käytti sanaa aikoinaan muodossa *emberi*.

Sana sanasta paljastaa asioita myös monien paikannimien ja henkilönnimien alkuperästä. Äänekoskella esimerkiksi on yleisesti luultu,

että sanan alkuosa *ääne* olisi tullut paikakkunnalla sijaitsevan kosken äänekkyudesta. Kielentutkijoiden mukaan kuitenkin *ääne* on perua varhaisaamen isoa tarkoittava sanasta, joka esiintyy suomessa myös muodossa *enä* ja jonka pohjalta on muodostettu muun muassa *enemmän*-sana.

Kieli muuttuu ja tutkimusmenetelmät kehittyvät

Kirjan neljäs osa on nimeltään *Muodonmuutosten jäljillä*. Siinä valaistaan muun muassa sitä, miten sanojen äänneet ja rakenteet ovat muuttuneet aikojen saatossa, ja kerrotaan, että nimet eivät ehkä aina tarkoita sitä, mitä voisi luulla. Äännevuoksesta voidaan mainita esimerkkinä *hiiri*, jonka taustalla on muun muassa erään suomen sukukielen eli mokša-mordvan *šejer*-sana. Tämmäntyyppisten sanojen alkuperäinen š-äänne on muuttunut siis suomessa h:ksi.

Saamme myös tietää, että *Sodankylän* nimi ei liity millään tavalla sotimiseen, vaan nimen taustalla on todennäköisesti saamelainen sukuyhteisö – inarinsaameksi *Čuávvá* ja pohjoissaameksi *Čoavvá* – joka on vääntynyt suomalaisten suussa muotoon *Sova*. *Sovankylän* alku on myöhemmin käsitetty *sota*-sanan sodan-taivutusmuodon murteelliseksi versioksi.

Viimeinen luku *Eteenpäin etymologiassa* tekee tietäväksi, että kielen ja etymologian tutkimuksessa paljastuu aika ajoin uusia asioita sitä mukaa kuin kielentutkimuksen menetelmät kehittyvät ja saadaan uutta tutkimustietoa. Vanhat totuudet kyseenalaistetaan ja tutkijat joutuvat muuttamaan aikaisempaa kantaansa.

Esimerkiksi *Suomi*-sanan alkuperä on askarruttanut kielenkäyttäjiä ja tutkijoita läpi historian. Alkuperäksi on aikaisemmin ehdotettu esimerkiksi sanoja *suo*, *suomu* ja *suoda*. 1990-luvulla taas ajateltiin, että *Suomen* taustalla olisi maata tai ihmistä tarkoittanut indoeurooppalaisten kielten sana. Onhan hyvin tavallista, että kansojen nimet perustuvat johonkin alueta, maata tai ihmistä tarkoittavaan sanaan. Vaikkei *Suomi*-sanan taustasta ole vielä kukaan saatu täydellistä selvyyttä, sen ja muiden sanojen alkuperän selvittämiseen avautuu Elorannan ja Jalavan mukaan tulevaisuudessa yhä paremmat mahdollisuudet, koska historiallinen kielentutkimus kehittyy koko ajan suurin harppauksin eteenpäin.

Kirjoittaja toimii Kielineuvostossa suomen kielen huoltajana.

Lavuaari, liiteri ja niin edelleen

Moni tietää, että suomessa on paljon lainasanoja ruotsista: ranta ruotsin *strand*-sanasta, tuuli ruotsin *stol*-sanasta ja niin edelleen. Vuonna 2019 Kieliviestin numeroissa 3 ja 4 julkaistiin Martin Perssonin artikkelit aiheesta. Suomeen on siis lainattu paljon sanoja ruotsista, mutta muutamia sanoja on lainattu myös suomesta ruotsiin. Tällaisia ovat muun muassa *pojke* suomen poika-sanasta ja *känga* suomen kenkä-sanasta.

Ruotsissa viettämiäni vuosikymmenten aikana huomioni on aina välillä kiinnittynyt sanoihin, jotka suomen kielessä ovat ilmiselvästi lainaa ruotsista (ainakin välillisesti) ja edelleen elävää kieltä, mutta jotka ruotsissa eivät enää kuulu elävään kieleen. Kollegani Pippi Fremer totesi, että monet tällaiset sanat liittyvät kotipiiriin ja sen lähiympäristöön, ja osa liittyy myös maanviljelysyhteiskuntaan.

Ruotsin *byk* ei enää juurikaan ole käytössä, vaan ruotsalaiset käyttävät nykyään sanaa

tvätt. Mutta suomessa pyykki-sana on kaikin puolin osa elävää kieltä.

Pyykkäykseen tarvitaan vettä ja vedenkantoon astioita. Kaksi tähän liittyvää sanaa ovat ruotsin *ämbar* ja *kanister*. Suomessa ämpäri- ja kanisteri-sanoja käytetään mitä suurimmassa määrin. Ruotsissa *hink*-sana vastaa nykykielessä ämpäriä. *Kanister*-sanan korvanneesta *dunk*-sanasta eräs tuttavani kertoi hauskan tarinan. Hän oli juuri muuttanut Ruotsiin eikä kieli sujunut vielä kovin hyvin. Eräänä päivänä ovikello soi ja rappukäytävässä seisojaksi kiihtynyt nainen, joka selitti ja kyseli jotakin kovaan vauhtiin. Ainoa, mitä ystävänäni kiivaasta puhetulvasta erotti, oli ”dunk” --- ”dunk” --- ”dunk”. Lopulta kävi ilmi, että kiihtynyt nainen kyseli, tiesikö ystävänäni, miksi rapussa oli polttoainekanisteri: kenen se oli, miksi se oli rapussa, se ei ollut hyvä paloturvallisuuden kannalta... Lopulta asia selvisi, mutta olemme monesti jälkepäin naureskelleet asialle. (Kenen

kanisteri oli ja miksi se oli rapussa – sitä ei kuitenkaan saatu selville.)

Ämpäreitä on käytetty varsinkin saunassa. Eräs toinen pihapiirin rakennus on liiteri, sekin sanana yhä yleisesti käytössä suomessa. Pihapiirissä saattaa seistä puuliiteri tai puuvaja, nimitykset vaihtelevat, samoin ulkoasu. Ruotsissa olen vain kerran törmännyt *lider*-sanaan, ja silloinkin historiallisessa yhteydessä yhdys-sanassa *vagnslider*, vaunuliiteri.

Hieman uudempi sana (sekin veteen liittyvä!) on lavauari, joka alun perin on ranskaa, mutta suomeen varmasti lainattu ruotsista. *Lavoar*-sanaa ei ruotsissa käytetä samassa merkityksessä kuin suomessa, vaan tällä tarkoitettiin posliinista vesikannua ja -vattia tai sellaisia kannattelevaa kaappia. Kuinka olla-kaan, vati on sekin lainaa ruotsin *fat*-sanasta, kuten myös kannu *kanna*-sanasta.

Tein tätä artikkelia varten pienen, hyvin epätieteellisen kartoituksen artikkelin sanoista ruotsia äidinkielenään puhuvien tuttavieni parissa. Osa tuttavistani tunsi sanat, mutta piti niitä hyvin vanhanaikaisina eikä ollut koskaan kuullut niitä käytettävän puheessa. Osa ei ollut ikinä kuullutkaan sanoja, mitä pidin hieman yllättävänä. Suomenruot-

Café Grassagårdenin vaunuliiteri Strängnäsissä. Kuva Riina Heikkilä.

salainen kollegani Pippi vahvisti sanojen byk, ämbar, kanister, lider ja lavoar tosiaan olevan osa elävää kieltä suomenruotsissa.

Etymologia eli sanojen alkuperän tutkimus on mielenkiintoista, mutta mielenkiintoista on myös sanojen elinkaaren dokumentointi: milloin sanat ovat tulleet käyttöön, mihin kieliin ne ovat lainautuneet ja missä muodossa, milloin sanat muuttuvat vanhanaikaisiksi ja milloin ne lopulta ”katoavat” kielestä. Ja heräävätkö ne mahdollisesti uudestaan henkiin ja elävään kieleen? ²⁰

Kirjoittaja toimii suomen kielen huoltajana Kielineuvostossa.

Uudissanoja Kielitoimistosta

Pandemian synkentämien viime vuosien jälkeen saavuttiin uuteen raskaiden uutisten kevääseen. Vielä alkuvuodesta koronaviruksen omikron-muunnos herätti huolta ja piti uutistilaa hallussaan, mutta helmikuun lopussa otsikot vaihtuivat nopeasti koronasta Ukrainan sotaan.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan kuvastui välittömästi myös kielenkäyttöön. Helmi-maaliskuussa Kotuksen eli Kotimaisten kielten keskuksen Nykysuomen sanatietskantaan kirjatuista uusista sanoista huomattava osa liittyy sotaan ja sen lieveilmiöihin. Tässä koosteessa teemaa edustavat moder-

nista sodankäynnistä kertova sana *somesota* sekä hyökkäävä *aggressor*. Myös sana *kengurumarkkinat* on osoitus sodan aiheuttamasta kaaoksesta.

Euroopan murheiden lisäksi kielitoimistolaiset surevat entistä kollegaansa, kielenhuoltaja ja uudissanaguru **Riitta Erosta**, joka menehtyi yllättäen joulukuussa. Riitan pitkään ansiolistaan voidaan lukea myös tämä Kielitoimiston uudissanapalsta, jota hän toimitti eläkkeelle jäämiseensä syksyyn 2018 asti. – Tätä kirjoittaessani liikutun paitsi surusta myös ylpeydestä, että saan olla mukana syventämässä Riitan uurtamaa uraa.

aggressor (engl. aggressor) hyökkäävä osapuoli, sodan aloittaja

digipäästöt elektronisten laitteiden ja palveluiden käytöstä johtuvat kasvihuonepäästöt

jäämyrskyliittäjä Etelämantereella pesivä valtamerilintu (*Thalassoica antarctica*). Termi tuli tavallisten kielenkäyttäjien tietouteen maaliskuussa, kun norjalaiset biologit raportoivat lajin pesimäkannan romahtaneen.

kengurumarkkinat (kuv.) markkinatalouden tilanne, jossa pörssikurssit ”pomppivat” eli vaihtelevat huomattavasti yhden päivän aikana

liukulumikenkä hangella liikkumiseen tarkoitettu lyhyt ja leveä suksi, joka kiinnitetään lumikengän tapaan suoraan talvikenkään

minisitrugna kuorineen syötäväksi sopiva pieni sitruuna, snäkkisitrugna

perhostaputus itserauhoittelun keino, jossa viedään kädet ristikkäin rinnalle ja taputellaan kämmenillä rintaa. Käsien asento muistuttaa perhosen siipiä ja pienet taputukset siipien liikettä.

replyttää (ark., engl. reply) vastata viestiin sosiaalisessa mediassa

snäkkisitruna (ark.) = minisitruna

somesota Ukrainan sodasta käytetty ilmaus, joka viittaa sosiaalisen median tärkeyteen mm. sodan reaaliaikaisessa seurannassa ja poliitikkojen kannanotoissa. Aiemmin somesota on merkinnyt lähinnä some-kanavissa käytäviä kiistoja. Kotuksen kuukauden sana maaliskuussa 2022.

säänmuokkaus säätilojen manipuloiminen. Sadetta aikaistetaan kylvämällä pilviin hopeajodidihiukkasia, ja tällä tavoin varmistetaan poutasää tietyksi merkkipäiväksi. Kotuksen kuukauden sana helmikuussa 2022.

ultrapikamuoti erittäin nopeasti valmistettava ja markkinoitava massamuoti. Ultrapikamuotia myydään yleensä mobiilisovelluksen kautta, ja uusia tuotteita julkaistaan sadoittain päivässä.

Ilona Paajanen

Kirjoittaja on Kielitoimiston sanakirjan toimittaja. Kuukauden sanat löytyvät Kotimaisten kielten keskuksen verkkosivuilta osoitteesta https://www.kotus.fi/nyt/kuukauden_sana

Tykkää Kielineuvostosta Facebookissa!

Minuriteettikieliset satu- ja lauluhetket Kierunan kaupungin pipluteekissä

Vuen 2021 syksylä Kierunan kaupungin pipluteekki aloitti minuriteettikieliset laulu- ja satuhetket 3-6 vuen ikäsille kläpile. Anna Inga oon pitäny saamenkieliset satuhetket ja Suvi Puolakka suomen- ja meänkieliset. Minuriteettikieliset laulu- ja satuhetket ovva aivan uus aktiviteetti Kierunan kaupungin pipluteekila, jollako oon mooli ette näitä hetkiä saattas tarjota tulevaisuuessaki aivan samala mallin ko ruottinkielisiäki. Sanna Barsk Kierunan pipluteekistä sannoo ette se ei ole niin tärkeä ette sais koole isot massat ihmisiä, ko enempiki ette sais minuriteettikielisen aktiviteetin näkösäille ja osaksi pipluteekin tavalista prukrammitarjontaa. Kläpittenkulttuuri oon niin villin tärkeää, Barsk meinaa. Hään sannoo kans ette het oon tietoset siitä, ette ko alottaa tämmösen aktiviteetin, niin sitä saattaa joutua laulamhaan ja lukemhaan tyhjile penkile ennenko ihmiset alkava hoksaahmaan ette paikallinen pipluteekki järjestää jotaki tämmöstä, eli ette ensinähään tämmöstä mennee järjestää kans minuriteettikielilä eikä ainuasthaan ruottiksi.

Suvi Puolakka, privaatti

Suvi Puolakka:

”Tämmösissä minuriteettikielisissä satu- ja lauluhetkissä justhaan mysiikki oon siitä hyvä ette siihen pääsee kohtapa kuka vain helposti sisäle, vaikka kieltä ei niin ossaiskhaan. Sitä saattaa silti laulaa matkassa vaikka sitä ei käsittäiskhään kaikkia sanoja, ja kläpit olletikki monesti tykkäävä laulaa eri kielilä, vaikka net ei ymmärtäiskhään kaikkia sanoja. Matkassa laulaminen vieläpä oon

eri mallin yhtheistä aktiviteettiä ko se ette pelkästhään kuuntelis jotaki tarinaa. Käänöslauluissa on vielä se hyvä puoli, ette jos melutii on tuttu niin sitä tietää vähäsen mistä se laulu kertoo. Laulaessa on useasti matalampi kynnyks käyttä kielttä sentähän ette kyse on justhaan mysiikista nauttimisesta ja siihen osalistumisesta eikä niinkhään siitä ette häätys kommunisteerata ja tulla ymmärretyksi kielelä, jota ei piia in saata niin hyvin. Eri kielilä laulaminen on mukavaa kelle vain! Joku suomen- eli ruottinkielinenki saattaa saaha jotaki siitä ette freistaa laulaa matkassa meänkielisissä lauluissa.

Onneksi meänkielälä on tehty lauluja ja ramsoja lapsile, niin saato in ottaa niitä myötä pipluteekin satu- ja lauluhetkile. Hoksasin kuitenkin ette enempiki sais olla ja sentähän mie käänsin kans itte joitaki tuttuja lauluja – niinkö tuon Soittajapaimen-kansansävelmän. Hankalaa tämmösessä käännöstyössä on se, ette saapi melutiin ja sanoitten rytmin passaahmaan yhteen, ette se on helpo laulaa. Laulunsanoja ko kääntää niin sitä häätty kans lykästy siinä ette alkuperäsen laulun henki ja tunnelma on jäljelä.”

Soittajapaimen

*Tein mie piipun pajjupuusta,
ainaki pajjupuusta.*

*Hei, somasti ja komeasti piippu se soipi,
ainaki pajjupuusta.*

*Hei, somasti ja komeasti piippu se soipi,
ainaki pajjupuusta.*

*Mettässä soitan illansuussa,
ainaki illansuussa.*

*Hei, somasti ja komeasti piippu se soipi,
ainaki illansuussa.*

*Hei, somasti ja komeasti piippu se soipi,
ainaki illansuussa.*

*Lammen laihneet loiskii, laulaa,
ainaki loiskii, laulaa.*

*Hei, somasti ja komeasti lammen laihneet
ainaki loiskii, laulaa.*

*Hei, somasti ja komeasti lammen laihneet
ainaki loiskii, laulaa.*

kansanlaulu

meänkielinen käännös: Suvi Puolakka

Kunka likelä meänkieli ja suomen kieli oon toisihaan?

Käsittäväkkö meänkielen ja suomen puhujat toisians? Se on kysymys, joka tullee useasti framile ko keskustelhaan siitä kunka likelä meänkieli ja suomen kieli oon toisihaan.

Elina Kangas, meänkielen kielenhuoltaja Kielen ja kansanperintheen instityytissä, panneutuu teehmaan. Elinan lyhykäinen vastaus tähän kysymyksen oon: - Joo ja ei.

Minoritet.se pyytää häntä aukasemhaan vastausta enempi. Sosiolingvistiikassa oon semmonen termi ko keskinhäinen eli molemanpuolinen ymmäry: kunka hyvin ihmiset jotka puhuva eri tialektia eli kieliä käsittävä toisihaan ilman ette heän häätty ponistella oikhein kovasti.

– Meänkieli ja suomi oon aika laila keskinhäisesti ymmärettävät. Mutta se keskin-

häinen eli molemanpuolinen ymmärrettävyys ei ole aina symmetrinen, mikä meinaa sitä ette molemat puhujat ei välttämättä käsitä toisia yhtä hyvin.

– Jos vähäsen ylheistää ja ottaa meänkielen puhujan ja suomen kielen puhujan esimerkiksi, niin useasti se on niin ette suomenkielinen käsittää paremin meänkieltä ko toistekäsin. Se ei meinaa sitä ette asia olis AINA niin, sentähän ette met kaikin olema intiviitiä ja meilä oon erilaiset kokemukset.

Kielikontinuumi eli tialektikontinuumi ovva lingvistiikan termiä, jokka viittaava siihen kunka likelä kielet ovva toisia – kans jeukraaffisesti. Met saatama ympyröiä Pohjoismaitten kartasta aluheen, jossa ihmiset enimäksheen puhuva meänkieltä, kvääniä, pohjossuomalaisia tialektia eli eri saamen kielii. Jos kielet oon likelä toisia jeukraaffisesti oon niilä ihmisillä ollu useasti enempi kontaktia keskenhään ja het käsittävä toisia paremin ko net jokka asuva kaukana toisistaan.

– Saamen kielet oon hyvä esimerkki kielikontinuumista: eteläsaamen alue oon likelä uumajansaamen aluetta, jokka taasen oon likelä piitimensaamea. Ihmisillä, jokka oon asuhneet likelä toisia oon helpompi käsittää toisia vaikka het puhusitki eri saamen kielii.

Yks toinen asia jokka saattaa vaikuttaa paljon ymmärrettävyyteen oon se, jos kysheessä oon iso kieli, jolla oon paljon puhujia ja jokka ulttuu isole aluheel. Pohjossaame oon kaidista issoin saamen kielistä, se kuuluu ja näkky paljon enämpi ko muut saamen kielet ja sentähän monet ihmiset ymmärtävä sitä.

– Ko ihmiset puhuva ymmärrettävyyestä meänkielisten ja suomenkielisten välilä, het kattova asiaa useasti omien kokemusten läpi. ”Mie olen ollu Suomessa ja kukhaan ei käsitäny minua vaikka mie puhuin meänkieltä”. Toisila saattaa olla aivan toisenlainen mielipie: ”Mulla ei ole mithään prupleemia Suomessa minun meänkielen kans, kaikin käsittävä minun. Estlantissaki toimi oikhein hyvin käyttä meänkieltä.” Se mitä met kuulema oon monesti toisten ihmisten kokemuksia ja kuuloja. Met ihmiset tykkäämä niin hullusti tarinoista ja olletikki hyvistä tarinoista, ja net pakkaa olehmaan monesti vähän tramaattisia. Mutta toelisuus ei ole aina niin tramaattista ko min-käläisen kuvan tarinat antava.

Jos met olema joskus kuuhleet ette meänkielen puhuja reisasi Suohmeen eikä käsittäny suomea ollenkhaan niin met tykkäämä siitä muis-telusta ja mielelä selitämmä sitä etheenkäsin.

– Kukhaan ei saata tulla ja sanoa ette sinun tarina ei ole tosi, ko sehän oon yniikki ja lähtösin sinun omasta kokemuksesta. Mutta paljon riippuu kans siitä mistä aiheesta eli mistä aluheesta oon puhe. Monet sanat jokka oon ilmaintunheet viimisen 200 vuen aikana meänkiehleen oon tulheet ruottista - eli engelskasta -, mutta sitä vanhemat sanat oon useasti yhtheisiä suomen kielen kans.

Yks toinen asia, jokka saattaa vaikuttaa ymmärrettävyyteen oon se kunka harjaintunnu sitä oon just sen kielen kans. Jos oon kasunu ylös niin ette kotona oon kuuneltu suomenkielistä raatiota eli tv:tä ja sentähän oon kuulu paljon suomea kläppinä, niin

saattaa olla helpompi raahvaanaki ymmärtää suomea.

– Jos sulla on sukulaisia jotka praativa suomea niin on sulla arvattavasti toisenlainen atityyti suomen kieheen jos vertaa niihin joilaka ei ole samalaisia kokemuksia. Tutkimus näyttää ette mitä enämpi sitä tietää kielestä ja sen puhujista niin sitä avomempi mieli niitä kohtaan on. Suomen kieli saattaa esimerkiksi tuntua vaikealta ja kaukuiselta niile jotka ei ole koskhaan kuuhleet suomea heän ympärillä.

– Ko puhuthaan meänkielestä ja suomesta ja niitten välisestä ymmärettävyydestä niin se on villin tärkeä selvästi näyttää mitä suomen kieltä tarkoittaa. Pohjossuomalaiset tialektit ja kväänin kieli ovva likempänä meänkieltä ko se suomi mitä saattaa kuula tv-uutisissa. Niilä jotka puhuva pohjoissuomalaisia tialektia Suomen puolen Tornionlaaksossa on yleisesti ottaen helpompi käsittää meänkieltä ko vaikka semmosella joka on Helsingistä. Meilä on samat persuunapronomininit Pohjos-Ruottissa ja Pohjos-Suomessa, niinkö esimerkiksi mie, sie, met, tet... ja semmoset sanat toistuva myönthänsä puhheessa. Net tekevä sen ette sitä tuntee ette ”met puhuma sammaa kieltä”.

– Net jotka puhuva kumpaaki, ruottia ja suomea, olletikki pohjossuomalaisia tialektia, käsittävä meänkieltä oikhein hyvin. Se johtuu siitä ette meänkieli on likelä pohjossuomalaisia tialektia ja siinä on ruottin kielen vaikutusta. Pohjossuomalaisissa tialektissa ja meänkielessä on kans paljon enempi yh-

theisiä kielenpiirtheitä saamen kielten kans jos vertaa ”standardisuohmeen”. Meänkielessä on vielä paljon sanoja joita ei ole monissa suomen kielen tialektissa. Vähäsen yksinkertasesesti sanottuna: Net, jotka puhuvat muita ko pohjossuomalaisia suomen tialektia eiväkä ole niin harjaintunheet ruottin kans, niilä saattaa olla hankaluuksia ymmärtää meänkieltä. Toiseksi kans jos haluaa käsittää eri kieltä, niin pusitiivinen atityyti auttaa aina.

Eli ette pajalalaisela meänkielen puhujalla saattaa olla vaikea tulla ymmäretyksi jollekki joka on Helsingistä?

– Saattaa olla niin, mutta ei välttämättä. Ko se miltä tunnuttaa riippuu niin paljon intiviitistä. Yks esimerkki on semmonen ette jos toinen ei käsitä jotaki tiettyä sannaa mitä toinen käyttää, niin sitä saattaa tulla närvöösiiksi ja keskittyä just siihen mitä ei ymmärtäny. ”Falskit kaverit” vaikuttaa kans ymmärettävyytheen: kummassaki suomessa ja meänkielessä on sanoja, jotka kirjotethaan ja sanothaan samala mallin mutta tarkoittavat eri asioita. Esimerkiksi sana ”pyörtyä” (”att svimma” suomeksi, mutta ”att gå vilse” meänkielälä). ”Falskit kaverit” saattava auttaa ymmärtämisessä, mutta net saattava kans pettää, jos ei tiä ette semmsia sanoja on ole-massa. Tämmösiä ”falskia kaveria” on kans muitten skandinaavisten kielten välilä.

Susanne Redebo

Artikkeli on annettu ulos alun perin ruottiksi Minoritet.se-sivulä 2021 Meänkielen käänos: Elina Kangas

kortfattat om innehållet

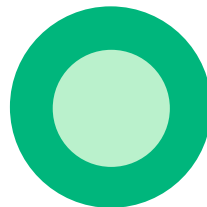
- 3** Chefredaktörens spalt.
- 4** Jennie Spetz berättar vad som hänt inom språkpolitiken i Sverige 2021.
- 10** Maarit Jaakkola och Leena Huss berättar om nätverket för sverigefinska forskare.
- 13** Mari Honko och Sanna Mustonen skriver om hur man kan stödja barn i sin flerspråkighet.
- 17** Årets sverigefinska ord är *swishata*, som ju betyder swisha på svenska.
- 18** Katharina Leibring berättar om de mest populära flick- och pojknamnen i Sverige 2021.
- 20** Riina Heikkilä berättar om de mest populära flick- och pojknamnen i Finland 2021.
- 21** Riina Heikkilä skriver om namnsdagarna på fruntimmersveckan och gubbttian-veckan, både i Finland och i Sverige.
- 23** Tarja Larsson presenterar boken *Sana sanasta*.
- 26** Riina Heikkilä skriver om ord som finskan lånat från svenskan och som fortfarande är i bruk i finskan men inte i svenskan.
- 28** Ilona Paajanen presenterar nyord i finskan.
- 30** Sidor på meänkieli.
- 34** Kortfattat om innehållet på svenska.

Kieliviesti

Suomi ja meänkieli Ruotsissa 1.2022

SISÄLLYS

- 3 Päätoimittajalta**
- 4 Kielipoliittinen vuosi 2021**
Jennie Spetz
- 10 Ruotsinsuomalaisen tutkimukse**
Maarit Jaakkola ja Leena Huss
- 13 Lasten monikielisyyden tukemisesta**
Mari Honko ja Sanna Mustonen
- 17 Vuoden 2022 ruotsinsuomalainen sana**
Riina Heikkilä
- 18 Alice ja Noah suosituimmat lastennimet 2021**
Katharina Leibring
- 21 Naistenviikon nimet**
Riina Heikkilä
- 23 Sana sanasta**
Tarja Larsson
- 26 Lavuaari, liiteri ja niin edelleen**
Riina Heikkilä
- 28 Uudissanoja Kielitoimistosta**
Ilona Paajanen
- 30 Meänkieli**
Susanna Redebo
- 34 Kortfattat om innehållet**

Kielineuvoston ruotsalais-suomalaiset sanastot

- luovat yhtenäisyyttä ruotsinsuomalaiseen termistöön
- ovat hyödyksi niin kotona kuin työpaikalla

Tilaukset: 0200-27 55 55 tai
suomi@sprakochfolkminnen.se

